

בפני נכתב כלו ונחתם חציו פסול אע"פ שהעמידוהו בחציו האחרון שאין בו חורף חגש ולדעת רבא לא אכפת לן דתא מכיון דאסתיר אכתיבה כלל לא אתי לאחלושי אינה ראייה שכל שלא העיר על תרפו של חגש תרי הוא כמי שלא העיר על הכתיבה כלל. וכן מה שכתבו דרבא תלמיד הוא אצל רבא אע"פ שכתחלת מסכת סכת כתבות מקצת גאונים כן, לא חוכרע אצל הגאונים. ועוד דתא חתם נמי פסקינן כרבא. ומה שאמרו גם כן דר' יהושע כרבה ור' יוחנן כרבא ור' יהושע רבו של ר' יוחנן מדקאמר ר' יוחנן על ר' יהושע בסוף עשרה יוחסין בשמועת משקין צלולין דבר זה שמע ברבי ופירשו אינה ראייה שאף במסכת חולין א) אמר ר' יוחנן על שמואל אית לי רבה בבבל, ודרך עגות אמר כן. ועוד שיש גורסין דבר זה שמע ברבי ופירשו לא שמע, ואלמלא היה רבו לא היה אומר כן ועוד שלשון ברבי אינו נאמר על רבו אלא לשון גדול הדור הוא כמה דאת אמר ר' שמעון ברבי. ובפרק מצות חליצה ב) אמר ר' אמי על ר' יוסי מרביו של ברבי קסנה חולצת ור' אמי לא היה תלמידו של ר' יוסי ולא ראהו מעולם שהרבה דורות הית קודם לר' אמי אלא שעיקר הדברים לפסוק כרבא ועל הדרך שכתבנו.

[ו.] שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר, שרמט וכתב לחו אל תשמח ישראל אל גיל בעמים וכו' אי מהווא הוה אמינא ה"מ זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל.

פירש ג) גאון הא דאמרינן זמרא בפומא אסיר ה"מ כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבת יפה כיפיו כגון שהישמעאלים קורין להם אשעאיר, אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישראל נמנע מואת, ומנהג כל ישראל לאמרן בבתי חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמוחה בזאת.

וכתבו ד) הגאונים ז"ל דאינו אסור אלא בבית המשתה או בבית חתנים וכווצא כחן, אבל בלא משתה מותר. וה"מ דאסור דוקא שיר של עגבים כגון שיר העכו"ם, אבל שיר שבת של הקב"ה וספור גודל מעשיו מותר אפי' על היין. ושיר של עגבים אינו אסור אלא בבית המשתה ומשתה, אבל העוסק במלאכתו ומשורר להקל לו במלאכתו מותר. אבל מי שאינו עוסק במלאכה או שעשה מלאכה קלה אסור בשיר של עגבים אפי' שלא על היין. וכתב ה) רב האי גאון שירים של חשק בין אדם לחבירו אסור לעולם, אבל שבועות (?) השם מותר.

והא י) דשלחו ליה למר עוקבא זמרא מנלן דאסיר מרים וכתב לחו אל תשמח אל גיל כעמים ולישלח לחו מהכא בשיר לא ישחו יין הני מילי זמרא דמנא אבל דפומא שרי קא משמע לן, ילסרנו אדוננו אם הילכתא או לא. ואז הילכתא היא קשיא לן ההיא דאיתמר י) כל הנהנה מסעודתו שלחתי ואינו משמחו עובר בחמשה קולות. או יש הפרש בין ביתו שלחתי ובין זולתו. ונחנו במקומנו זה בכתיבתם שלחתי ושלכלה שהנשים

א) צ"ה, ב'. ועי' אגרת רשיג צד 81 הערה ו'. ב) יבמות ק"ה, ב'. ג) רי"ף לברכות פ' ה': אין עומדין. והוכחת כהאשכול - אלבק ח"א צד 33, עיי' שכן בכלבו בין חתשובות שבסופו. ועי' עוד שו"ת הרשב"א ח"א ססי' תתי"ט. ד) אורחות חיים ח"א צ"ה עמ' ג'. ה) מחזור רומניא דף תמ"ח ע"א ברין ז' ברכות (תרכ"ב, תג"ה צד 351). ו) גנוי קדם ספר חמישי צד 33. עיי' בחקדמה; תג"ה צד 27 סי' ס'. תשובות רב האי גאון לר' נחמיה בר' עובדיה וכו' ממדינת קאבס. ז) ברכות ו', ב'.

משחקות בתפיש ובמחולות ומביאים גויים ומשטחים בכלי
 נבל וכנור ועוגב שרי או אמיר ואם יש הפרש בין אלו הכלים או לא.
 הכין חזינא כי מנהג כל ישראל בכתי שטחאות סתם וכל שכן בית
 חתן וכלה שמשמחין בקולות של שמחה ואומרים דברי שירות וחושבות לפני
 הקב"ה וזוכרין אותותיו וחסדיו עם ישראל מקדם וקיווי גלוי מלכותו והמחנותיו
 המוכות ובשורות נחמות שבישרו הנביאים את ישראל ופיוטין הרבה על אלו
 הדברים וכיוצא בהם בקול נגינות ובכתי חתנים וכלות שטחאות וזכר חופות
 וזכרות ¹²³⁴⁵⁶⁷ לחצליחם ולהכשירם, ואין אדם בעולם מישראל נמנע מכל אלה. אבל
 זמארא דאמר מר עוקבא דברים שאינן כסדר הזה אלא נגינות של אהבת
 אדם לחבירו ולשבח אדם יפה ביפיו ולקלם גבור בגבורתו וכיוצא כזו
 של ישמעאלים הללו שנקראין ^{לשון חתנים} אשעאר אלגזל א) לא מביא
 במאנא דאמר אלא אפילו בפומא בלחוד אמיר. ובעיקר דבר זה שנינו
 משבטלה מנדרין ב) במל שיר מבית המשתאות שני בשיר לא ישחו יין ימר
 שכר לשותיו. ואמרין עלה ג) ממאי דבסנדרין כתו אמ' רב הונא בריה דרב
 יהושע אמ' קרא זקנים משער שבתו כחור' מנגינות. ודאמרין רב הונא אמר
 זמארא רב חימא זלזיל בית, לא על שירות של ישראל אמרו אלא על דברי
 חגויים. ואמרין אמ' רב הונא זמר ניגדי ובקרי שרי זמר גילדאי אמיר. וזה
 הזמר שאומרים מושכי המפינות שהן ניגדי זמר רועי בקר דאינון כקרי ד) אינון
 משירות של ישראל ואף על פי כן ה) התירו רב הונא שחקר וראה כי לא
 היו בו דברי גידופין ולא דברים מכוערים ויש בו עזרה ומסער למושכין ולרועים
 אבל זמר של בורסיים חקר כי היו בו דברים מכוערין ואסרו. ומה שהזכרתם
 בשאלה שהנשים משחקות בתופים ומחולות, אם כמושב שלאנשים אין לך דבר
 קשה מזה, ולא בתפיש ומחולות אלא אפילו בפומא מכוער הדבר ואסור דאמר
 רב יוסף ו) משרו גברי ועאנין נשי פריצותא משרין נשי ועאנו גברי כאשר
 בנעורת ו) למאי נפקא מינה לכטולי הני מקמי הני וכל שכן במשחה אנשים
 כי זה איסור גמור ח) וכל מי שפורץ בדבר זה אנו מנדין אותו בין על ידי
 נשים ובין על ידי אנשים דאמ' רב שמואל בר נחמני אמ' ר' יוחנן ט) כל
 השותה בארבעה מיני זמר י) מביא חמש פרעניות לעולם שני וזוהי כנור

א) עיי' איי חים לשע"ת סי' קנ"ב. והאשכול אלבק צד 33 הערה ד'. ב) = סנדרין.
 עיי' הקדמתי לאגרת רש"ג ל"ג, א'. ג) סופה מ"ח ע"א. ד) פסקא זו הובא בכפתור ופרח
 פ"ו, מתדורת לונץ צד ק"י. ח) = ומשום כך. והובא בשני גרסא בכפתור ופרח פ"ו. דפוס
 לונץ קי"א ע"א, עיי"ש. ו) סופה שם. ז) עד כאן בתג"ה ומכאן ואילך בתג"א ח"ב 6-15.
 ח) עיי' אוצח"ג לסוכה 69 סי' קפ"ט. ט) סופה מ"ח. י) "אמר חגאון רביי סערי"ח
 ז"ל וחוא חרין לכל מיני זמר כי לא חוכיר הכחוב ד' מיני זמר אלא שהם החשובים
 שבכולם" (ר' יוחנן בן ראובן מאכירא בפ"י על השאלות, כ"י ברלין Or. Oct. 333 י"א ע"א).

ונבל חף וחליל ויין משתיתם ומסיך ליה לכן גלח עמי מכלי דעת שמביא גלות לעולם, וכבודו מתי רעב שמביא רעב לעולם, וחטונו צחה צמא שגורם לתורה שתשתכח מישראל, וישת אדם וישפל איש שגורם שפלות לשנאיו של חקביה שני איש ואין איש אלא חקביה שני יי איש מלחם. ועיני גבהים תשפלת שגורם שפלות לשנאיתן של ישראל. אחריו מה כתוב לכן הרהיבה שאל נפש ופעה פיה וג'. ואם נשים א) כלכד שאין עסוק איש גם בזאת מכוער הדבר וכל שכן אם יש עסוק נשים עוסדות לניגון וראוי שתמנעו מזה כי פרצה היא ופתח לכמה קלקלות וביותר בנבלים וכנורות וכלי זמר שיש בתן נסין ועונבים וחלילים. אבל תפים ומחולות העשוין לקול חברה בעולם בשעת חמרוקי הכלה ולא בשעת משתה יש שמוזלזלין בו ואם יגדר יפה.

(נוסח אחר מקצת התשובה הנ"ל)

זרבינו ב) האי ז"ל גרים גלדאי שהם חבורים חרשים בבורסקי יש להם זמר כמה שאומרים חידד בשעה שרשין בגת. ואנא לא ידענא מאי מעמא שרי רב הונא האי ואמר האי, אלא כך דומת שברק את זה כימיו וראה בו דברי פריצות וברק את זה ולא ראת בו דברי פריצות וכל דבר שיש בו פריצות מוטב למנוע ממנו, כדאמר רב משרן גברי ועניין נשי פריצותא משרין נשין וענו גברי באש בנעורת. למאי נפקא מינה? לבטולי חני מקמי הני. ומי שידו פשוטה לגזור וגזרתו מתקיימת, עושה כזאת לפי צורך שעה, דהא רב הונא אמר זימרא ורב חסדא בתריח זלזל ביה, ע"כ דברי הגאון ז"ל.

כ שאלה מרב משה גאון ג). עד שהעידו עליו בזמר מהו. כיון שמיני זמר אסורין בזמן הזה כדאמרי שלחו ליה למר זוטרא ד) זמרא מנא לן ראסיר [שרטמן] וכתב להו אל תשמע ישראל אלי גיל בעמים ולשלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין אי מהתם הוה אמינא חני מילי זמרא דמנא אבל דפוכא שרי קמ"ל. וכיון רידע שיש בדבר איסור ועבר על האיסור ודאי שעדותו פגומה. אבל השלישי מצטרף עם אחד מן הראשונים ואע"פ שלא היתה עדותו בפרק זה מצטרפת עדותו דאמרי ה) אמרי נחרדעי בין הודאה אחר הודאה בין הלואה אחר הלואה מצטרפין כמאן כר' יהושע בן קרחת.

כא ושאלתם ו) זמרא במנא. פי' שם סוגיא דזמרא שאינו בלשון הקדש בין דמנא בין דפומא מנא לן דאמר. וכן חזן המנגן בלשון ישמעאל דכתיב אל תשמע ישראל אל גיל בעמים ואסיקנא אפילו במשתה אסור.

א) בתגיא: ואם אנשים כלכד שאין עסוק א[שח], וכצ"ל. ב) כפתור ופרח סיו סהדות לונץ צד קי"א. ג) תגיא ח"א; מדעי היחדות צד מ"ה ס"י ב"א. ד) לפנינו: למר עוקבא. ה) מנהדרין ל', ב' וחשאלה קטועה היא, כנראה מסוף התשובה. ו) שעת ס"י קניב ע"ש באיי היס. "ובתשובות הגאונים כ"ז ח"ב ס"י צ"ו תובאה תשובה שלפנינו בשם ר"ח, אבל חסרות בה תיבות אלו: וכן חזן המנגן בלשון ישמעאל" (איי היס שם ס"י ע"א).